

Eindrapport

BESCHERMDE SOORTEN TER PLAATSTE VAN EN DIRECT ROND FIETSPAD BERNHARDSTRAAT TE RUCPHEN

Adviesbureau

Mertens

Eindrapport

BESCHERMDE SOORTEN TER PLAATSTE VAN EN DIRECT ROND FIETSPAD BERNHARDSTRAAT TE RUCPHEN

rapportnr. 2014.1762

januari 2015

In opdracht van:
Rho-adviseurs voor leefomgeving
Postbus 150
3000 AD ROTTERDAM

Adviesbureau Mertens B.V.
Bureau voor natuur, ruimtelijke
ordening en ecotoxicologie

Bezoekadres: Dr. Willem Dreeslaan 1 te Bennekom
Postadres: Postbus 367, 6700 AJ te Wageningen

T: 0317-428694
M: 06-29458456

E: info@adviesbureau-mertens.nl
I: www.adviesbureau-mertens.nl

© Adviesbureau Mertens BV, Wageningen, 2015.

Deze rapportage mag zonder schriftelijke toestemming vrij worden vermenigvuldigd. De verzamelde data zijn alleen te gebruiken voor het hier geschetste onderzoek en mogen niet voor andere doeleinden worden gebruikt.

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	2
1.1 INLEIDING	2
1.2 HET PLANGEBIED	2
1.3 OPBOUW RAPPORT	2
 2. ECOLOGIE	 4
2.1 VLEERMUIZEN	4
2.2 BROEDVOGELS	5
 3 METHODE	 6
3.1 INLEIDING	6
3.2 VLEERMUIZEN	6
3.3 VOGELS MET VASTE RUST- EN VERBLIJFPLAATSEN	6
 4 RESULTAAT	 7
4.1 VLEERMUIZEN	7
4.2 VOGELS MET VASTE RUST- EN VERBLIJFPLAATSEN	8
 5 CONCLUSIE	 10
 GERAADPLEEGDE LITERATUUR	 11
 BIJLAGE 1. BEGRIPPEN	 12

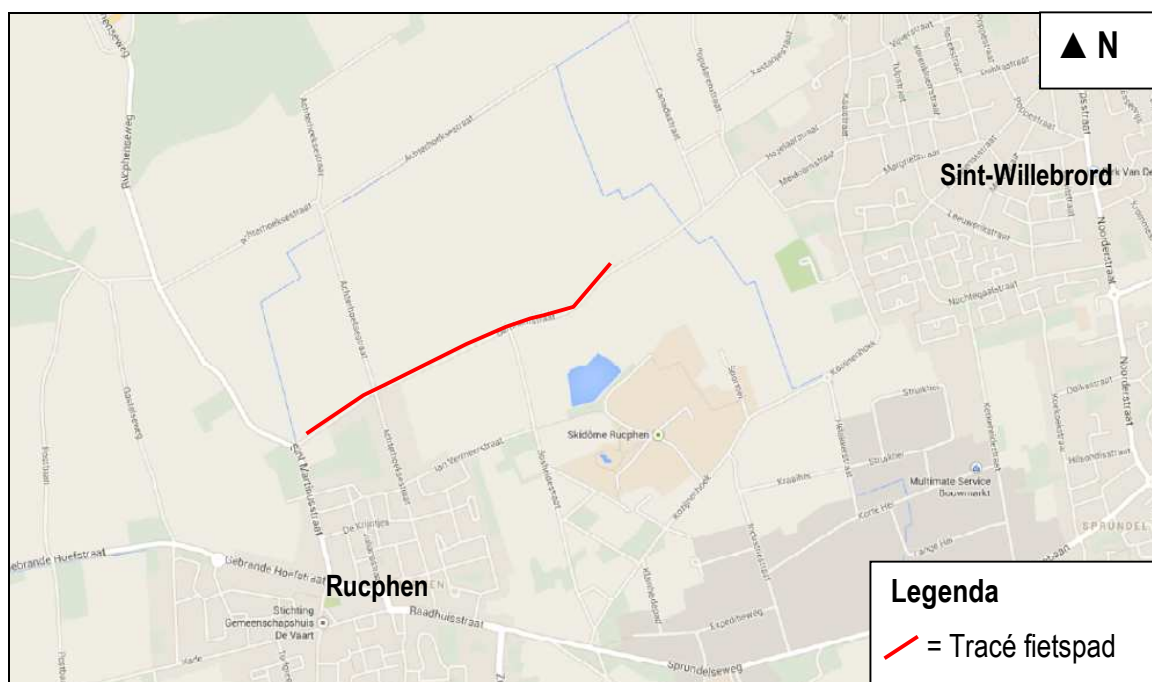
1 INLEIDING

1.1 Inleiding

Er is het voornemen om een fietspad te realiseren ten noorden van de Bernhardstraat te Rucphen. Op basis van onderzoek is bepaald dat het plangebied mogelijk van waarde voor beschermde vleermuizen (vliegroutes en foerageergebied) en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen (huismus) die door de wijziging negatief kunnen worden beïnvloed. Op grond hiervan is aan Adviesbureau Mertens BV te Wageningen gevraagd om het voorkomen en het terreingebruik van deze soortgroepen inzichtelijk te maken. In onderhavig rapport wordt verslag gedaan van een veldinventarisatie naar deze soortgroepen.

1.2 Het plangebied

Voor een omschrijving van het plangebied wordt verwezen naar het verkennend veldonderzoek (Adviesbureau Mertens, 2014). Sinds het opstellen van dit onderzoek zijn de plannen niet fundamenteel gewijzigd. Wel is duidelijk geworden dat een groter aantal bomen gerooid zal moeten worden dan voorzien. Op grond hiervan is tevens onderzoek gedaan naar het voorkomen van foeragerende uilen.

Figuur 1. Globale ligging van het geplande fietspad ten noorden van de Bernhardstraat te Rucphen.

1.3 Opbouw rapport

Na een korte uitleg over soortbescherming (hoofdstuk 2), de ecologie van vleermuizen en vogels (hoofdstuk 3) komen achtereenvolgens aan de orde:

- De onderzoeksmethoden.
- Een beschrijving van de aanwezigheid van vleermuizen (vliegroutes en foerageergebied) en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen (huismus, uilen).
- De conclusie over de betekenis van het plangebied voor vleermuizen (vliegroutes en foerageergebied) en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen (huismus, uilen).

In bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van de gehanteerde begrippen. Aangezien onderhavig onderzoek een voortzetting is op de verkenning (Adviesbureau Mertens, 2014), zijn deze rapporten niet los van elkaar te lezen.

2. ECOLOGIE

2.1 Vleermuizen

Vleermuizen zijn vliegende zoogdieren die zich voeden met insecten. Per nacht wordt een grote hoeveelheid voedsel gegeten. Vleermuizen zijn aangewezen op een grote diversiteit aan ecotypen, welke een groot en constant voedselaanbod opleveren.

Daarnaast zijn vleermuizen afhankelijk van landschapselementen. Door de landschapselementen (bomenlanen, huizenrijen, houtwallen e.d.) kunnen vleermuizen zich oriënteren door middel van het uitzenden van geluiden. Open landbouwgebieden zijn daarom bijvoorbeeld onaantrekkelijk voor vleermuizen.

Vleermuizen verblijven overdag, gedurende het zomerseizoen, in kleine ruimten als spouwmuren of gaten in bomen. Afhankelijk van de soort, bewonen vleermuizen bomen of gebouwen. Alleen de grootoorvleermuis maakt gebruik van zowel bomen als gebouwen. Vooral vrouwtjes zitten veel bij elkaar, in een kolonie. Hier worden de jongen in groot gebracht.

Als de schemering valt vliegen de vleermuizen uit en gaan via vaste routen, de vliegrouten, naar de foerageerplaatsen. Soms liggen foerageerplaatsen en kolonies wel meer dan 10 km uit elkaar. Op de foerageerplaatsen wordt gedurende de gehele nacht gefoerageerd. Bij het aanbreken van de dag vliegen de vleermuizen via de vliegrouten weer terug naar de kolonie.

Tegen de herfst breekt het paarseizoen aan. Vleermuizen leven dan solitair of in kleine groepjes. De paring vindt in de herfst plaats, in tegenstelling tot de meeste andere zoogdieren. De jongen worden in het daarop volgende voorjaar geboren. De vleermuizen leven in de herfst nagenoeg niet meer in kolonies, maar solitair. Voor de paring worden paarplaatsen gebruikt die vaak afwijken van de kolonieplaatsen. Vaak worden in de herfst ook andere soorten en aantallen vleermuizen aangetroffen. Een voorbeeld hiervan is de ruige dwergvleermuis. Daarnaast worden in de herfst vaak andere foerageerplaatsen gebruikt. De vleermuizen zijn immers niet meer gebonden aan de kolonieplaats.

Kort na het paarseizoen tot enkele maanden later, als de winter aanbreekt, trekken de vleermuizen naar ruimten met een stabiel klimaat als (ijs)kelders, grotten en bunkers om daar door middel van de winterslaap de winter door te brengen. Vleermuizen gebruiken dus verblijfplaatsen eveneens in de winter, wanneer zij hun winterslaap houden. De plaatsen zijn donkere, koele ruimten met een constant microklimaat. Afhankelijk van de soort zijn dit gebouwen (bunkers, grotten e.d.) of dikke bomen. Slechts zeer sporadisch komen de winterverblijfplaatsen overeen met de zomerverblijfplaatsen.

Doordat vleermuizen voor hun oriëntatie gebruik maken van echolocatie zijn vleermuizen gevoelig voor ingrepen in het landschap. Oriëntatie vindt plaats aan de hand van opgaande elementen als bijvoorbeeld bomenlanen en houtwallen. Verlies daarvan resulteert in verminderde oriëntatiemogelijkheden. Oriëntatie is noodzakelijk om van kolonieplaats naar foerageergebied te vliegen en om voedsel te vinden.

Bij de afweging van de effecten van ruimtelijke ingrepen in natuur en landschap spelen derhalve opgaande elementen een belangrijke rol. Vleermuizen worden meer en meer betrokken bij de besluitvorming rond ingrepen in het landelijk en stedelijk gebied. Dit is ook zeer noodzakelijk: de meeste soorten zijn bedreigd of ernstig bedreigd en alle soorten zijn nationaal en internationaal wettelijk beschermd via de Flora- en faunawet en de Habitatrichtlijn.

2.2 Broedvogels

Vogels komen doorgaans overal in Nederland voor waar enige beschutting is en waar mogelijkheden zijn om te nestelen. Er zijn vogels die ieder jaar een nest bouwen om daarin te broeden. Er zijn daarnaast vogels die jaarrond een zelfde nest gebruiken om in te slapen en te broeden (bijvoorbeeld uilen) en er zijn vogels die jaarlijks terugkeren naar hun nestplaats om het nest opnieuw te gebruiken om daarin te broeden (zoals veel soorten roofvogels). De Flora- en faunawet ziet toe op de bescherming van nesten die jaarrond of jaarlijks worden gebruikt; deze zijn ook buiten het broedseizoen beschermd. Sinds de zomer van 2009 heeft het bevoegd gezag inzake de Flora- en faunawet een lijst met jaarrond beschermde vogels gepubliceerd (LNV-DLG, 2009a). De verblijfplaatsen van deze vogels zoals van huismus, steen- en kerkuil zijn ook buiten het broedseizoen beschermd via de Flora- en faunawet (LNV-DLG, 2009b).

3 METHODE

3.1 Inleiding

Ten behoeve van de inventarisatie van vleermuizen (vliegroutes en foerageergebied) en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen (huismus, uilen) zijn zeven inventarisatie-ronden uitgevoerd. In tabel 1 wordt van deze inventarisatieronden een overzicht gegeven.

Tabel 1. Overzicht inventarisatieronden naar het voorkomen van vleermuizen (vliegroutes en foerageergebied) en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen (huismus, uilen) ter plaatse van en direct rond fietspad Bernhardstraat te Rucphen.

Datum	Vleermuizen	Vogels
Voorjaar		
- 26 april 2014	Vliegroutes en foerageerplaatsen	Foerageerplaatsen
- 5 mei 2014	Vliegroutes en foerageerplaatsen	Foerageerplaatsen
- 15 mei 2014	Vliegroutes en foerageerplaatsen	Foerageerplaatsen
Voorherfst		
- 8 augustus 2014	Balts- en foerageerplaatsen	Foerageerplaatsen (kerkuil)
- 27 augustus 2014	Balts- en foerageerplaatsen	-
- 8 september 2014	Balts- en foerageerplaatsen	-

3.2 Vleermuizen

Vleermuizen zijn geïnventariseerd door middel van batdetector-onderzoek (Petterson D-240) op 26 april, 5, 15 mei, 8, 27 augustus en 8 september 2014). Met de batdetector worden de, voor mensen onhoorbare, ultrasone geluiden van vleermuizen omgezet naar de voor het menselijk oor hoorbare geluiden. Soorten kunnen door de geluiden (frequentie, ritme en klank) en zichtbeelden worden onderscheiden. Door interpretatie hiervan kan tevens het gedrag afgeleid worden en kunnen onder andere foerageerplaatsen, vliegroutes en verblijfplaatsen worden opgespoord.

De methode voor het inventariseren van vleermuizen sluit aan bij het Inventarisatie Protocol van het Netwerk Groene Bureaus (Netwerk Groene Bureaus, 2013).

3.3 Vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen

Op 26 april, 5, 15 mei en 8 augustus 2014 is het gebied geïnventariseerd op nesten, sporen en territoriaal gedrag van vogels met jaarrond beschermde nesten (uilen en huismus). Hiertoe is specifiek gezocht naar foeragerende dieren omdat met het plan van het fietspad geen gebouwen worden gesloopt en maar wel bomen worden gerooid.

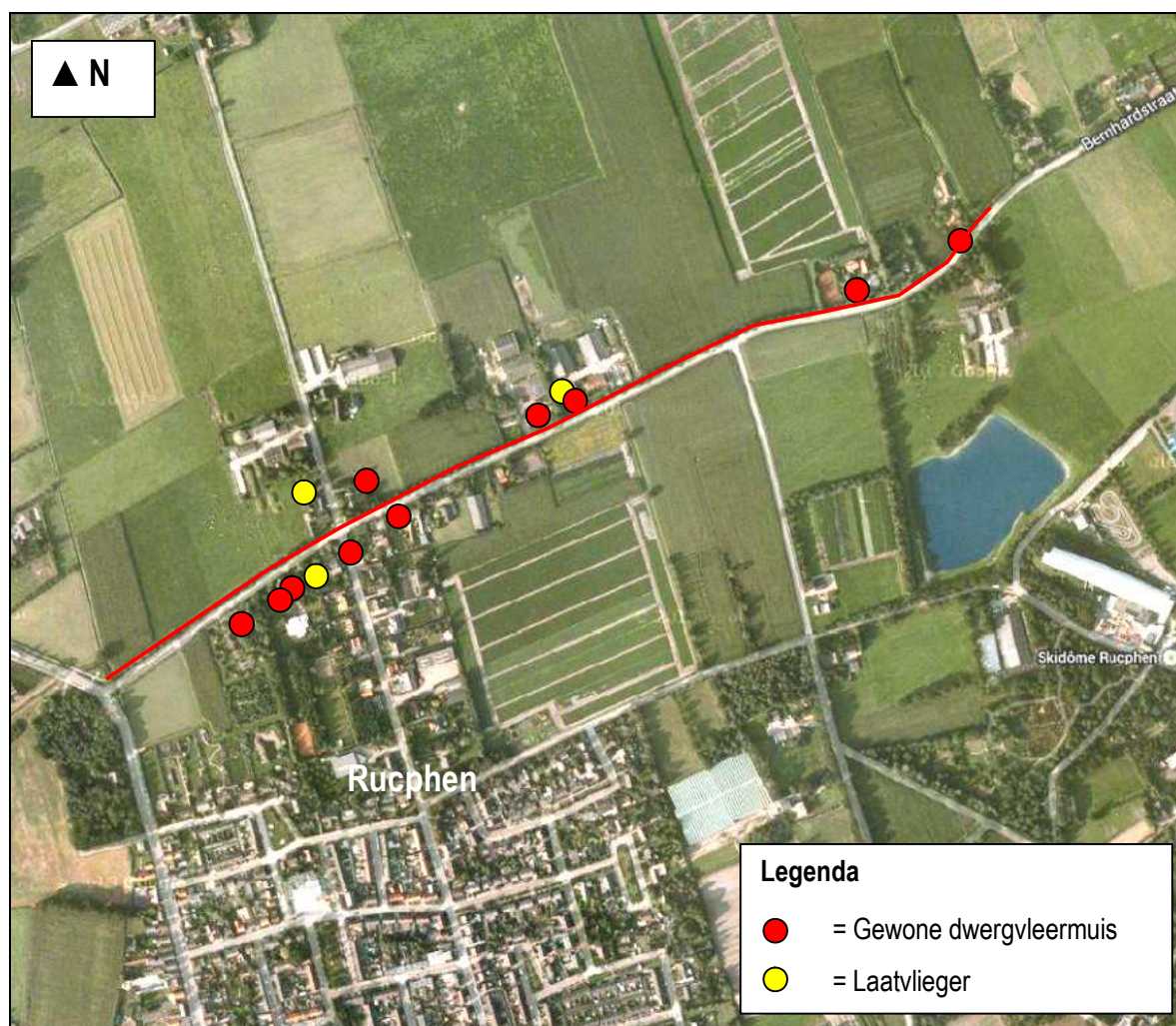
Conform de Soortenstandaard steenuil en kerkuil dient onderzoek plaats te vinden in respectievelijk de periode half februari – half april en februari – augustus. Het onderzoek is conform de soortenstandaards.

4 RESULTAAT

4.1 Vleermuizen

Voorjaar

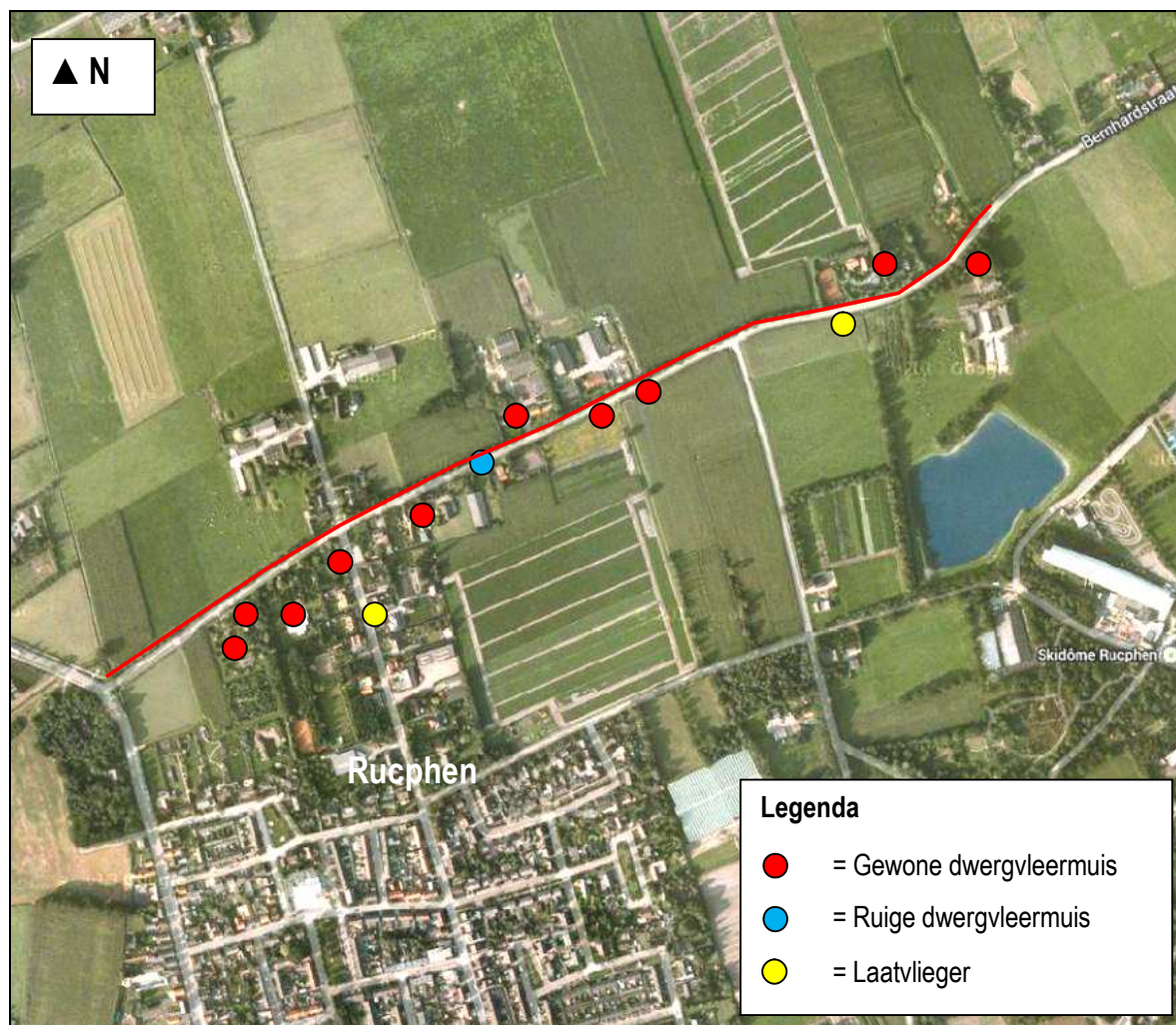
Er zijn twee soorten vleermuizen vastgesteld in het voorjaar. Het betreft de gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Deze twee soorten werden in relatief lage dichtheid foeragerend aangetroffen. Er zijn geen aanwijzingen gevonden van het voorkomen van kolonies of vliegroutes in de directe omgeving. De kans hierop is ook verminderd omdat de vleermuizen relatief laat aankwamen. In figuur 2 worden de foerageerplaatsen weergegeven.

Figuur 2. Foerageerplaatsen van vleermuizen in het voorjaar ter plaatste van en direct rond het geplande fietspad (rood) ten noorden van de Bernhardstraat te Rucphen.

Voorherfst

Er zijn drie soorten vleermuizen vastgesteld in de voorherfst. Het betreft de laatvlieger, gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. Deze soorten werden in relatief lage dichtheid foeragerend aangetroffen. Er zijn geen aanwijzingen gevonden van het voorkomen van balts- of paarplaatsen. In figuur 3 worden de waarnemingen weergegeven.

Figuur 3. Foerageerplaatsen van vleermuizen in de voorherfst ter plaatste van en direct rond het geplande fietspad (rood) ten noorden van de Bernhardstraat te Rucphen.

4.2 Vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen

Uilen

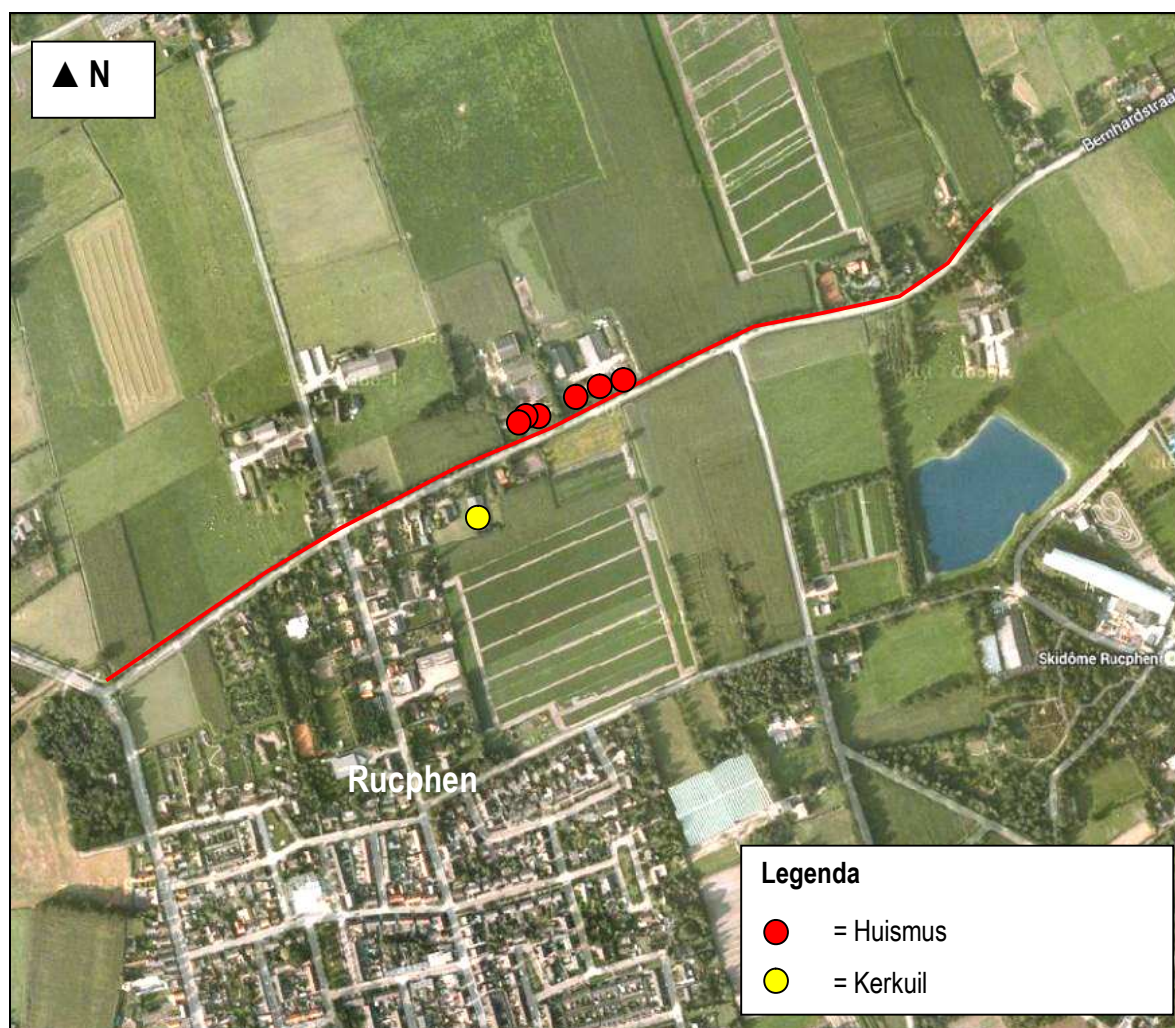
In een schuur ten zuiden van de Bernhardstraat te Rucphen heeft een kerkuil een vast rust- en verblijfplaats, gelet op het meerdere keren vaststellen van deze uil gedurende onderhavig onderzoek. In figuur 4 is de betreffende schuur weergegeven. Er waren geen aanwijzingen van het voorkomen van steenuilen. De kerkuil is gedurende onderhavig onderzoek niet foeragerend vastgesteld op of direct langs het tracé van het fietspad.

Huismus

De huismus komt voor op het terrein van enkele boerderijen. Er wordt zeer beperkt gefoerageerd door deze mussen in het gebied van het fietspad.

Overige

Ter plaatste van de boerderijen waar huismus voorkomt broeden tevens boerenzwaluwen. De boerenzwaluw is opgenomen op de Rode lijst van bedreigde diersoorten. Er zijn verder geen vogels aangetroffen in bomen of gebouwen met vaste rust- en verblijfplaatsen.

Figuur 4. Territoria / nesten van vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen ter plaatste van en direct rond het geplande fietspad (rood) ten noorden van de Bernhardstraat te Rucphen.

5 CONCLUSIE

Er is het voornemen om een fietspad te realiseren ten noorden van de Bernhardstraat te Rucphen. Deze activiteit zou kunnen samen gaan met effecten op beschermde soorten. Op grond hiervan is een gericht veldonderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van beschermde vleermuizen (vliegroutes en foerageergebied) en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen (huismus, uilen) ter plaatse van en direct rond dit tracé.

Het tracé van het fietspad en directe omgeving is marginaal foerageergebied voor gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger. Gedurende en na de realisatie van de plannen kunnen vleermuizen gewoon blijven foerageren en vliegen. De plannen beïnvloeden deze functie derhalve niet. Het ontbreekt aan vliegroutes van vleermuizen. Effecten op vleermuizen worden derhalve uitgesloten.

In een schuur heeft kerkuil een vaste rust- en verblijfplaats. Verder komen er huismussen en boerenzwaluwen voor op een tweetal boerderijen. Deze vaste rust- en verblijfplaatsen worden niet beïnvloedt. Tevens wordt het foerageergebied van deze vogels niet beïnvloedt doordat deze niet of zeer sporadisch foerageren ter plaatste van of in de directe omgeving van het tracé van het fietspad. In de te rooien bomen komen geen vogels voor met vaste rust- en verblijfplaatsen.

Op grond van bovenstaande analyse worden effecten op vleermuizen (vliegroutes en foerageergebied) en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen (huismus, uilen) uitgesloten; de realisatie en uitvoering van het fietspad is niet in strijd met het gestelde binnen de Flora- en faunawet.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Adviesbureau Mertens, 2014. Quick scan Flora- en faunawet fietspad Bernhardstraat te Rucphen, 1-13.
- EEG, 1979. Richtlijn 79/43/EEG inzake het behoud van de Vogelstand. Publicatieblad Europese Gemeenschap, nummer L. 103.
- EEG, 1992. Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van wilde flora en fauna. Publicatieblad van de Europese Gemeenschap, nummer L. 206/7.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 2009. Besluit Rode lijsten diverse soortgroepen.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 1998. Wet van 25 mei 1998, houdende regels ter bescherming van in het wild levende planten en diersoorten (Flora en Faunawet). Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 402, 1-37.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, Dienst Regelingen, 2009a. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep. Ministerie van LNV (Dienst Regelingen), Den Haag.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, Dienst Regelingen, 2009b. Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet. Ministerie van LNV (Dienst Regelingen), Den Haag.
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Informatie, Dienst Regelingen, 2012. Soortenstandaard steenuil, Den Haag.
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Informatie, Dienst Regelingen, 2012. Soortenstandaard huismus, Den Haag.
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Informatie, Dienst Regelingen, 2012. Soortenstandaard kerkuil, Den Haag.
- Netwerk Groene Bureaus, 2013. Vleermuisinventarisatie-protocol; Introductie, toelichting en tabel. Odijk.

BIJLAGE 1. BEGRIPPEN

Baltsplaats	Plaats waar een vleermuis al roepend rondvliegt in de herfst en die doorgaans wordt verdedigd tegen andere mannetjes.
Foerageergebied	Een gebied waar een vleermuis of een groep van vleermuizen foerageert. Dat gebied wordt regelmatig bezocht door vleermuizen om in te foerageren en dat doorgaans meerdere foerageerplaatsen kent die langere tijd worden gebruikt.
Foerageerplaats	Plek (jachtplek) waar wordt gejaagd door vleermuizen. De plek kan in de directe omgeving van de kolonieplaats liggen maar ook kilometers verderop.
Kolonie	Groep vleermuizen (kleine groep mannetjes of meestal grotere groep vrouwtjes, soms gemengd (soorten, geslacht)) die in het voorjaar tot de herfst bijeen blijven. De groep kan zich vestigen in gebouwen (in spouwmuren of onder daklijsten e.d.) of bomen (spechtengaten, scheuren). Een groep vrouwelijke vleermuizen wordt ook wel aangeduid als een kraamkolonie. In zo'n groep worden jongen geboren en grootgebracht. Een kolonie maakt vaak gebruik van meerdere verblijfplaatsen die soms gelijktijdig worden gebruikt.
Migratieroute	Een vaste route van zomerverblijfplaats naar winterverblijfplaats en visa versa (zie ook vliegroute) of een route in een andere tijd; bijvoorbeeld tussen foerageerplaatsen.
Paarplaats	Territorium van territoriale mannetjes. Voor de ruige dwergvleermuis en de rosse vleermuis is dit doorgaans te vinden in boomholten. Voor de laatvlieger en de dwergvleermuis is dit te vinden in gebouwen. Voor de watervleermuis is dit te vinden in bomen en later, tegen de winter, zijn ze te vinden in overwinteringverblijven. Het mannetje vormt een harem met meerdere vrouwtjes. De paartijd valt in de herfst (uitgezonderd de grootoorvleermuis waarbij het in april valt (vroeg voorjaar)). De hier geschetste situatie van de paring wordt in dit rapport omschreven als "herfst situatie".
Verblijfplaats	Een object (huis, boom, bunker, grot, kast en dergelijke) waarin een of meerdere vleermuizen verblijven (overdag of 's winters permanent).
Vliegroute	Route die door vleermuizen elke avond wordt gebruikt om van de kolonieplaats naar foerageergebied te vliegen en visa versa (zie ook migratieroute). Vrouwtjes met jongen keren soms midden in de nacht terug om de jongen te zogen en gebruiken dan de route. Vliegroutes liggen over het algemeen langs lijnvormige (landschaps)elementen als bomenlanen, huizenrijen e.d. De functies zijn beschutting bij winderig en koud weer, oriëntatie in verband met de echolotatie-geluiden en het vinden van voedsel.
Voorbijvliegend	Vleermuizen die voorbijvliegen, niet via een vaste route. Het betreft meestal zwervers of trekkers.
Zwermen	Direct na het uitvliegen, naar vooral voor het invliegen bij een kolonie zwemt een deel van de kolonie rond de kolonieplaats. Zwermgedrag is derhalve een indicatie voor een eventuele kolonieplaats.
Winterverblijfplaats	Een verblijfplaats waar in de winter een of meerdere vleermuizen in winterslaap (hybernation) gaan. Deze ruimte is doorgaans donker, heeft een hoge luchtvochtigheid en temperatuurwisselingen zijn nihil.

Zomerverblijfplaats Een verblijfplaats die gebruikt wordt door vleermuizen die niet in winterslaap zijn waarvan niet aangetoond is dat het een kraamverblijfplaats dan wel een paarverblijfplaats is. In sommige gevallen vormen bijvoorbeeld mannetjes kleine groepjes.

Postbus 367
6700 AJ Wageningen
Tel: 0317-428694
Fax: 0317-450601